

Opis wsi Duszniki k/Poznania z 1664 r., pochodzący z rewizji posiadłości biskupstwa poznańskiego.

W czasie kwerendy w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu, w zespole *Capitula Posnaniensis* (CP), obejmującym księgi rewizji majątku Biskupstwa i Kapituły Poznańskiej od XVI do XVIII wieku, napotkałem szczegółowy opis wsi Duszniki i jej mieszkańców. Opis ten zawiera księga rewizji o sygnaturze 126. Tytuł tej księgi brzmi:

REVISIO BONORUM EPISCOPALIIUM, CUM INVENTARIO, IN MAIORI POLONIA consistentium przy oddawaniu biskupstwa, na Jaśnie Wielmożnego J.M. Xiędza Stefana Wierzbowskiego biskupa poznańskiego. Które oddawał ex Decreto Venerabilis Capituli Generalis I.M.X. Philip ze Skrzynna Dunin Scholastyk Włocławski, Kantor Poznański, Gnieźnieński, Kaliski [skrót łaciński] c. Kanonik. I.M.X. Janowi Piątkowskiemu, Kanonikowi Poznańskiemu, a Oekonomowi tegoż Biskupstwa. Anno Domini 1664. die 7. Iulij poczynająca się.

Księga zawiera opisy (rewizje) następujących miejscowości:

1. Klucz pszczeński: Durmow, Głazew, Kuligow, Łowień, Pszczew, Silna, Stok, Stołuń, Swiechocin, Święty Wojciech, Szarcz, Trzebieszów, Zielomyśl.
2. Klucz bukowski: Buk, Dobieżyno, Duszniki, Koszonowo, Młynków, Podrzewie, Sękowo, Wielka Wieś na przedmieściu bukowskim, Wilczyna.

Dokument, którego treść z zachowaniem oryginalnej pisowni przedstawiam poniżej, daje obraz wsi Duszniki k/Poznania w 1664 roku. Było to 4 lata po zakończeniu potopu szwedzkiego. Podobnie jak większość wsi i miast w Rzeczypospolitej, Duszniki podupadły na skutek długotrwałej wojny i okupacji. Dawno nieremontowane budynki wymagały naprawy, a stan zniszczeń dokonanych przez Szwedów można znaleźć w cytowanym niżej opisie:

Wieś Duszniki

W ktorej iest Folwark I.M.X. Biskupa. Do które[go] wiazd takowy. Wrota z desk złe na Podworzu [?] z Fortą. Podworze Chrostem ogrodzone. Cierniem obłożone. OWCZARNIA iest wszedłszy na Podworze po lewej ręce w ktoreyby mógł zamknąć owiec 800. Lecz ta owczarnia potrzebuie wielkiej restaurathey, bowiem iey trzecia część lada w dzień upadnie. Sypanie [chyba powinno być „spanie”] na tey owczarni iest barzo złe, y z wierzchu trzebaby owczarnie ratować snopkiem. OBORA za tą owczarnią. Kolnia jedna długa przez oborę, y tę oborę trzeba mocno ratować, bo y ta pusta. WOŁOWNIA przy tey oborze stoi, gdzie teraz konie stawia, y ta potrzebuie naprawy, tak ze spodku iako y z wierzchu. CHLEW dla cieląt podle niey zły. Przy nim doynik. GUMNO. Za tym budynkiem, gdzie teraz tylko STODOLE z. o iednym boiowisku, y te potrzebują naprawy snopkiem, a drugie się podczas nieprzyiaciela poobalały [?], które trzeba pod czas da P. Bóg budować. To gumno chrostem wokoło obtoczone. BUDYNEK FOLWARKOWY, z tego gumna wyszedłszy na podworze, barzo słaby, o dwu izbach. Pierwsza gospodarska, zbytnie stara y słaba. Blochy zgniłe. Okien klawych z. Z

niey komora zła. W sieni komór 2. Jedna dla swini, druga dla kur. Ex opposito sionka przed izbą, gdzie przed tym J[..?]MMX Biskupi stawali, gdy się im trafiło na noc tam bydź, w lepionkę. Lecz y okien y pieca nie masz w niey. Z tej izby iest kownata [=komnata, izba z kominkiem], z niey iest miejsce potrzebne. SOŁEK [soł=spiżarnia] za tym budynkiem iest dla mleczna [sic!], stary wzięcie wlaźł. Za tymże sołkiem są chlewy świńskie, ats [ato?] oborka. OGROD za tymi chlewami iest pożytkowy wielki, jarzyną [jarzyna=zboże jare, zasiewy wiosenne] zasiany, kapustą zasadzony. Lecz teraz dla tey gorącości barzo słabo na nim. Ogrod drugi także przede wroty, jarzyną zasiany.

Bydło w tym FOLWARKU: krów ocielonych – 10, juniec [=byczek] 3letni – 1, jałowic 2letnich – 2, junców rocznych – 3, jałoszka rocznia – 1, cieląt wypuszczat [sic!] jałoszek – 3, stadnik [=zarodowy] – 1, cieląt latosich wołków – 3, jałoszka – 1. Summa – 25. OWCE tamże; owiec maciorek – 197, owiec 2letnich – 77, skopów [=baranów] 3letnich – 54, skopków 2letnich – 77, baranów starych – 9, owiec rocznych – 88, skopków rocznych – 92. Summa 594. SWINIE tamże: starych maciorek – 6, swini rocznych – 2, wieprzów rocznych – 2, swini półrocznych – 2, wieprzów półrocznych – 2, stadnik – 1, prosiąt latosich – 9. Summa 24. GĘSI starych tamże – 24, gęsi młodych tamże – 20. Kur starych – 6. Kurcząt – 20. Kokot – 1. STATKI tymże folwarku: stołów – 2, kierzina – 1, dzieża – 1, ceber – 1, cwierci – 2, pułczwartek – 1, mis nica -1, faska – 1, kłód [=beczek], kapustnych – 4, tworka do sera – 1, misek – 5, Mlosow [?] – 6, tyżek – 4, talerzy – 4, Kłotek z kluczami – 4. Ten inwentarz bydeł wszystkich y owiec, y statków folwarkowych JM.X. Tholibowskiego.

OSIADŁOŚĆ PODDAŃSTWA.

KMIECIE:

- *Pastucha ma wołów 2, konia 1, krów 3, świni 5, synów 2, córek 3.*
- *Maciey mieszat [sic! zapewnie "mieszkał"] na krolewskim. Ma wołów 2, krów 2, owiec 15, świnię 1.*
- *Stanisław Fludra. Wołów 4, koni 2, krów 4, owiec 15, świni 6.*
- *Paweł Nowak. Wołów 2, krów 2, świni 4, synów 4, córek 2.*
- *Jakub Oleiek. Wołów 2, koni 2, krów 2, owiec 15, świni 5, córek 2.*

PULSLEDNICY:

- *Tomasz Smolarek ma wołów 2, krów 2, owiec 25, świnię 1.*
- *Banach. Wołów 2. Koni 2. Krów 2. Świnię 1. Synów 2.*
- *Jakub Struska. Koni 2. Krowę 1. Owiec 30. Świnię 1.*
- *Walek. Wołów 2. Krów 2. Świni 3. Syna 1. Córek 4.*

CHAŁUPNICY:

- *Jan ma krów 2, świni 3, córek 5.*
- *Adam na Kolanowem, ten nie ma nic.*
- *Na Marcinowskim. Wołów 1, krów 2.*
- *Błażyj Czapraga. Wołów 2, synów 2, córkę 1.*
- *Błażey Cwiertnia. Wołów 2. Krów 2. Synów 3. Córkę 2.*
- *Krolik, który iest leśnikiem ma wołów 2, krów 2.*
- *Kula, który bywał kmieciem, woźny. Wiśeć. Ten spustoszał. Ma krów 2. Świni 2. Synów 3. Córek 5.*
- *Woyciech Czayka, ten na roli bywał. Ma konia 1. Krowę 1. Świni 3.*
- *Jan Cieśla. Ma wołów 2. Krów 4. Świni 3. Córkę 1.*
- *Giedeyczyk Teresa. Ma koni 2. Krowę 1. Świni 3. Synów 5.*

- Kwibus ma konia 1, krowę 1, świnie 1, syna 1, córki 2.
- Błażey na Czayczynskim ma wołów 2, krowę 1.
- Szymek ma wołu 1. Klacze 1. Krów 2. Świni 3. Syna 1.
- Jan na Laurentego ma krów 2, owiec 25, świni 3.
- Skrzypek. Nie ma nic.

SZOŁTYŚCOW w tej wsi jest 3. Każdy z nich ma po dwa ślady¹ roley, z gruntu opustoszele te Szolęctwa.

1. Bartoszewski, którego syn Urban został. Ma wołu 1, krów 2, świni 5, córki 2.
2. Ciężymski Szlachcie [sic!], który otrzymał szolęctwo od JM X. Tholibowskiego, a przed tym to chłopskie bywało. Któremu włożono aby lasów pilnował y to robił co y jego Antecessores.
3. Kasper Zakościelny. Ma wołów 6, krów 5, świni 5, synów 3, córki 2.

KACZMARZOW w tej wsi jest 2. Każdy z nich siedzi na śladzie roley.

1. Jan Kałdyka wdowiec. Ma koni 2. Krowę 1. Świni 4. Lecz chudy Pachotek. Piwo pańskie szynkuje.
2. Kołodziej. Ten piwa nie szynkuje. Ma roley ślad. Wołów 4, Koni 2, Krów 3. Świni 3. Owiec 25.

RATAY w tej wsi pański. Ma wołów 6. Konia 1. Krowę 1 pańską y winię 1. Pług ze wszystkim. To wszystko JM. X. Tholibowskiego.

OWCZARZ pański w tej wsi, który sieie [dwa słowa, których nie umiem przeczytać] owinien z nich trzeciznę do dworu oddawać.

KOWAL w tej wsi, który także nie ma roley z kopczyzny [sic!] sieie.

KOMORNIC w tej wsi 7, które robią po dniu 1 w tydzień przy pańskiej stronie.

KOŚCIÓŁ w tej wsi murowany. Posesorem jego jest Rndus Pater Joannes Kozłowski. Tenże miał chatupników 3. Teraz tylko w jednej chatupie mieszka chatupnik, a dwie zruinowane. Przy tymże kościele jest szkółka. Do tego kościoła ma roley śladów 3. Mieszne wybiera od chłopów Dusnickich i po innych wioskach szlacheckich. Z dworu mu nic nie daią.

ŁAK dostatek przy tej majątności. Chrosty dębowe i brzożowe. Lecz ich za Szwedów y za [czasów] Cesarskich barzo nastąpiono.

POWINNOŚĆ TEGO PODDAŃSTWA

Każdy z nich którykolwiek na śladzie siedzi powinien dać:

Czynszu [fl. ?]	1/18
Kapłonów	2
Jaiec	30
Owsa [Cwierci(?)]	4
Owsa Wiecnego każdy kmieć dawa po wiertli	1

¹ Ślad - charakterystyczna dla Wielkopolski miara powierzchni, zbliżona do włóki lub łanu. Ślad dzielił się na dwa półślady albo cztery kwarty roli. Jeden ślad zbliżony był wielkością do 486.000 łokci kwadratowych, czyli było to ponad 14,7 hektara.

JH. Każdy z nich roczny grosz 1
JH. Każdy kure roczną 1

Każdy z tych kmieci osiadłych robotę swym pługiem odprawuie w każdy dzień póki nie zasieią. Zasiawszy jednak oziminę maią 1 dzień wolny w tydzień. Dokąd pługiem na jarz [sic!] nie zaorzą, powinni tylko po innemu robić swym sprzężaiem.

PODRÓŻE. Za dzień odprawuią po Cwiert [skrót wyrazu] 4 biorąc.

STRÓŻA. Powinni mieć w Folwarku Dusnickim, y iego żywić.

PRZAŚĆ. Powinni każdy z nic po sztuce 1.

CHAŁUPNICY. Każdy z nic powinien dwa dni w tydzień robić o swej strawie. Prząść puł sztuki. Czynszu z każdego ogroda który go trzyma powinien dawać po groszy 12. Trzeciznę z rol powinien oddać do Dwora.

CRESCENTIA NA TYM FOLWARKU IN ANNO 1663.

<i>Żyta kop</i>	<i>40</i>
<i>Pszenice kop.....</i>	<i>36</i>
<i>Jęczmienia kop.....</i>	<i>44 mędli 2</i>
<i>Owsa kop.....</i>	<i>9</i>
<i>Grochu wozów.....</i>	<i>6</i>

WYSIEWEK NA TYM FOLWARKU TAK NA ZIMĘ IAKO Y NA JARZ PRO ANNO 1664

Naprzód żyta cwiertni 73
Pszenice cwiertni 15
Jęczmienia cwiertni 34
Owsa cwiertni 30 wiertli 3
Grochu cwiertni 2 wiertli 2
Lnianego siemienia wiertli 3
Konopnego siemienia wiertli 2
Prosa pułmiarek 1

Opracował:
 © Mariusz Formanowicz, 2010